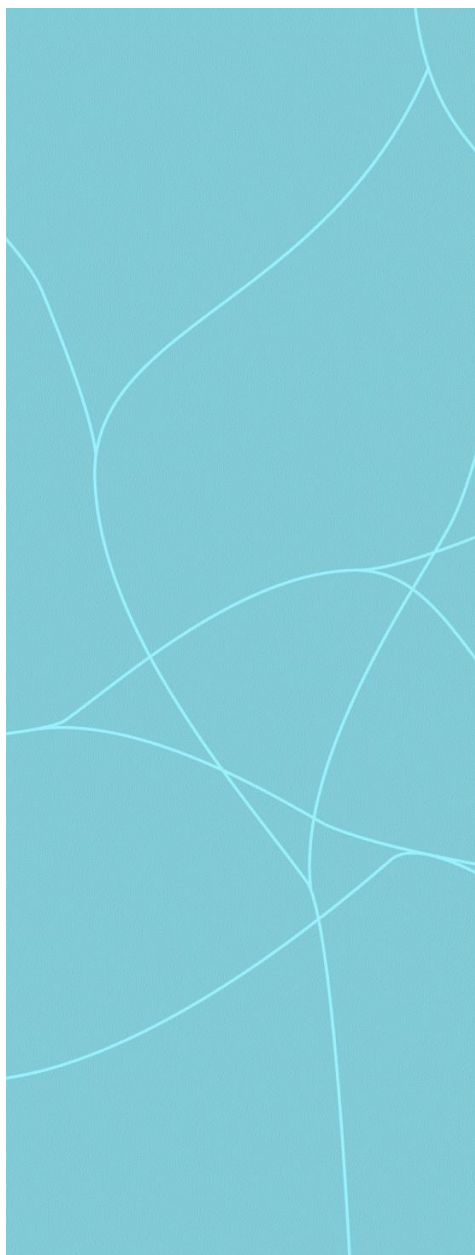

Forum för demokrati och mänskliga rättigheter

Rapport 4- Demokratifrågor för årsrika

Forum för demokrati och mänskliga rättigheter

Rapport 4 – Demokratifrågor för årsrika

Inledning

Kommunfullmäktige beslutade den 19:e december 2019

1. Kommunfullmäktige beslutar att inrätta Forum för demokrati och mänskliga rättigheter.
2. Kommunfullmäktige uppdrar åt varje parti som har representation i kommunfullmäktige att utse en ledamot till Forum för demokrati och mänskliga rättigheter.
3. Kommunfullmäktige upphäver sitt tidigare beslut om inrättande av Råd för demokrati och trygghet (STK 2015-512) samt dess stadgar (STK 2018-580).
4. Kommunfullmäktige justerar instruktion för kommunalråd i Malmö med anledning av inrättande av Forum för demokrati och mänskliga rättigheter samt upphävande av Malmö stads råd för demokrati och trygghet.

Förslaget om att instifta Forum för demokrati och mänskliga rättigheter har sin upprinnelse i tidigare satsningar och förslag inom området som ytterst handlar om demokrati och mänskliga rättigheter. Dessa satsningar och förslag har varit viktiga på många sätt och bidragit till att förtroendevalda och medborgare i Malmö närmat sig varandra. Det har också funnits sådant som fungerat mindre bra samt vissa risker med tillvägagångssätt som föreslagits. Med detta i åtanke förslags forumet arbetssätt för att överbrygga svårigheter genom att:

- Utse förtroendevalda från samtliga partier som är representerade i kommunfullmäktige.
- Låta begreppet ”medborgare i Malmö” inkludera såväl strukturerade som mer ostrukturerade sammanslutningar för samtal genom dialogmöten.
- Låta formen för såväl möte i Forumet som i dialogmöten vara informell.
- Låta innehållet för mötena vara brett i sin ansats i att beröra och utveckla demokratin och de mänskliga rättigheterna i Malmö.
- På ett strukturerat sätt återkoppla till de aktörer som deltagit i dialogmötena.

Forumets arbete under hösten 2021

Forum för demokrati och mänskliga rättigheter har under hösten 2021 haft fokus på att föra samtal med årsrika personer. Det primära syftet var att identifiera och synliggöra områden där kommunen kan öka sin förståelse och utveckla fortsatt arbete. Forumet enades om att besöka årsrika personer vid mötesplatser för seniorer i syfte att inhämta erfarenhet från olika delar av kommunen. Inför mötena med årsrika, på mötesplatserna, ordnades förmöte med organisationer som företräder årsrika såsom *PRO Samorganisation*, *SPF Seniorerna Samorganisation*, *Malmö anhörigförening (MAF)* samt representant från *Finska seniorer*. Förmötet gav förtroendevalda i Forumet ramar och exempel på sakområden som berör årsrika såsom definitioner, lagrum eller rekommendationer som kan lyftas i samband med dialogmötena med årsrika.

Med anledning av rådande pandemi hölls mötena med begränsat antal deltagare och efter de rekommendationer som angavs för tidpunkten. Personal vid *Hälsa vård och omsorgsförvaltningen (HVOF)- förebyggande enhet* gav förslag på mötesplatser i Malmö med varierande förutsättningar såsom mötesplatsens geografiska placering, besökarnas boendeform och tillgänglighet för mötena.

Inför varje möte har Forumets samordnare och mötesplatsens kontaktperson förberett utifrån förutsättningar som gavs. De inbjudna årsrika (cirka 10st) fick inför mötena en inbjudan som beskrev att förtroendevalda i Forumet önskade lyssna in och samtala med de årsrika om exempelvis trygghet, tillgänglighet och tillhörighet. På inbjudan fanns kontaktpuppgifter till Forumets samordnare och kontaktpersonen på aktuell mötesplats.

Samtliga möten inleddes med att de årsrika hälsades välkomna av Forumets ordförande, som informerade om Forumets syfte och mål med mötena. Därefter övergick mötet till att de årsrika beskrev sina känslor, erfarenheter och förslag till förbättring. Vid varje möte deltog någon personal från mötesplatsen som kunde ge stöd vid beskrivningar av exempelvis rutiner och aktiviteter.

Forumet har varit tydliga med att det inte kommer att fattas några beslut vid sammankomsterna, utan det som ska uppnås är att skapa en bättre kontaktyta för dialog om sådant som är viktigt för såväl förtroendevalda som de årsrika medborgarna i Malmö.

Medlemmar i forumet

Forumet består av en sammansättning av sju förtroendevalda - en från varje parti som är representerat i kommunfullmäktige. Kommunalråd med beredningsansvar för demokrati och mänskliga rättigheter är sammankallande samt ordförande. En tjänsteperson på stadskontoret agerar samordnare och stöd i Forumets arbete.

Förtroendevalda:

- Ewa Bertz (L) Sammankallande och ordförande
- Mubarik Abdirahman (S)
- John Roslund (M)
- Nima Gholam Ali Pour (SD)
- Showan Shattak (V)
- Stefana Hoti (MP)
- Bengt Nilsson (C)

Tjänsteperson:

- Thomas Bull (samordnare)

Syfte och mål med forumet

Syftet är att förtroendevalda i Forumet först träffas i dialog kring samhällsfrågor som rör demokrati och mänskliga rättigheter för att sedan vända sig utåt i staden och inhämta medborgares uppfattning i frågorna varpå medborgare bjuds in till samtal med Forumets representanter.

Målet med Forumet är en starkare stad med mer delaktighet, ökad trygghet och tillgänglighet, ökat valdeltagande samt ett minskat antal hatrelaterade brott, genom direkta, över partigränserna samlade och väl förberedda möten med stadens medborgare.

Arbetsmetod

Forumet enades om att möta årsrika på mötesplatser för seniorer i hopp om att möta grupper som är aktiva i vardagen, i samhällsfrågor, förflyttar sig i staden och som önskar delta i samtal för att utveckla vardagen till det bättre. Val av arbetsmetod innebar att Forumet inte kom i kontakt med andra årsrika grupper såsom till exempel medborgare på äldreboende eller årsrika som söker sig utanför kommunens mötesplatser. Kommunens mötesplatser hade möjlighet att säkerställa

möten som följde de rekommendationer och krav som var aktuella utifrån den rådande situationen med pandemin.

Forum och dialogmöten

Under hösten har det hållits:

- Två Forummöte med valda representanter - en från varje parti som representeras i kommunfullmäktige.
- Ett förmöte med organisationer som företräder årsrika såsom *PRO Samorganisation*, *SPF Seniorerna Samorganisation*, *Malmö anhängförening (MAF)* samt representant från *Finska seniorer*.
- Tre dialogmöten på mötesplatser.

Mötena har hållits dagtid och arrangerats i samverkan med kontaktpersoner på mötesplatserna. Samtalen har bjudit på upplevelser, känslor, allvarliga samtalsämnen men även på en hel del skratt. Framförallt har samtalen mynnat ut i diskussioner, inspel och förslag från de årsrika. Återkoppling har skett till kontaktpersonerna vid mötesplatserna att kontakta samordnaren vid eventuella frågor.

Identifierade problemområden

Under höstens samtal framkom flera gemensamma beröringspunkter som kan grupperas enligt följande:

- Känslan av *trygghet och otrygghet*.
- Behov av *delaktighet och tillgänglighet*.
- Behov av *utbildning och kunskap* om årsrikas situation och behov.
- Krav på *samordning och kontinuitet* från kommun och region.
- *Stöd till årsrika* i vardagen.

Uppstartsmöte

I syfte att skapa grundförståelse inför dialogmötena, såsom ramverk och sakfrågor som berör årsrika, anordnades möte med företrädare för organisationer som möter årsrika i vardagen. *PRO Samorganisation*¹ och *SPF Seniorerna Samorganisation*² möter stora och breda grupper av årsrika. Organisationer samordnar, tillvaratar, medverkar och driver årsrika medlemmars intressen. Vid uppstartsmötet deltog även representant för *Finska seniorer* i syfte att beskriva situationer utifrån att Malmö stad är del av det finska förvaltningsområdet.³

I syfte att belysa anhörigas situation deltog representant från *Malmö Anhängförening (MAF)* som främst arbetar för äldres och anhörigas rättigheter inom omsorgen i kommun, region och primärvård.⁴

¹ PRO Samorganisation Malmö:

<https://pro.se/distrikt/distrikt-skane/samorganisationer/samorganisation-malmo/om-oss.html>

² SPF Seniorerna Samorganisation Malmö:

<https://www.spfseniorerna.se/distrikt/skanedistriktet/foreningslista/spfseniorerna.se-samorganisationmalmo/om-foreningen/>

³ Finskt förvaltningsområde:

<https://cityofmalmo.omniacloud.net/komin/organisation-och-styrning/mal-och-styrning/sa-jobbar-vi-med-styrning-ledning-och-utveckling/nationella-minoriteter/finskt-forvaltningsomrade>

⁴ Malmö Anhängförening: <https://mafmalmo.se/>

Trygghet och otrygghet

Deltagarna beskrev att känslan av trygghet och säkerhet är samtalsområden som ofta diskuteras vid möten med årsrika. De påpekade att det är viktigt att skilja på upplevd otrygghet respektive faktiska händelser. Pensionärsorganisationerna märker att årsrika blir oroliga av mediabilder såsom inslag om åldringsrån och bedrägerier. Deltagarna påpekade att flera årsrika inte är källkritiska utan litar på mediabilden. Det skapar oro hos årsrika som lämnas kvar med de mörka rubrikerna, med konstaterande om sin utsatthet och utan lösningar. Deltagarna påpekade att samtalen med årsrika istället bör innehålla hur man kan arbeta främjande och förebyggande i vardagen istället för att peka på utsattheten.

För att möta oro och rädsla hos årsrika anordnar organisationerna möten och bjuder in representanter från polisen som kan ge en mer nyanserad bild och samtidigt komma med handfasta råd såsom:

- Att inte lämna ut uppgifter ifall man blir kontaktad.
- Ifrågasätta och kontrollera uppgifter.
- Höra av sig till varandra.
- Nyttja kollektivtrafik.

Det är ofta råd som är lätta, konkreta och som de äldre kan väva in i vardagen utan att känna någon fara.

Deltagarna från de seniora organisationerna var av uppfattningen att många årsrika är positiva till de ordningsvakter som rör sig i centrum. Det beror inte enbart på trygghetskänslan utan även det bemötande och service som ordningsvakterna ger allmänheten under sina arbetspass. Deltagarna såg även möjligheter för civilsamhället att bidra i trygghetsarbetet genom trygghetsvårdar eller möten mellan unga och årsrika vid mötesplatser och aktiviteter.

Delaktighet och tillgänglighet

Deltagarna gjorde flera inspel utifrån olika horisonter om delaktighet och tillgänglighet.

Deltagarna beskrev upplevelsen av att gå ifrån en identitet till en annan och att behandlas annorlunda när man blivit äldre. De beskrev att flera årsrika känner att rättigheter försvinner och att man slussas in i system som innebär att man blir beroende av pensionärsorganisationer. Känslan av att delaktighet och möjlighet att påverka upplevdes försvinna efter att ha blivit pensionär. Känslan beskrevs som att bli behandlad som ”mindre vetande”.

Mötesdeltagarna menade att de möter många årsrika som inte längre ser sig som en tillgång utan snarare en belastning i samhället.

Årsrika har bland annat beskrivit:

- Den ständiga upplevelsen av att det kommer ny hemtjänstpersonal och att det råder stor okunskap om hur äldre kroppar fungerar eller hur äldre kroppar försämras.
- Personal som ständigt upplevs som pressade på grund av schemaläggning.
- Upplevelsen av personal som verkar sakna stolthet för vårddyrket och ansvarskänsla för uppgifter. De inser inte vem de är till för.
- Språkförbistring då flertal av vårdanställda behöver förbättra sina svenskkunskaper.

Deltagarnas upplevelse är att det är vanligt att årsrika inte säger ifrån direkt utan finner sig i obekväma situationer. En anledning kan vara generationsfråga där man inte klagar utan lojalt finner sig i situationen. Deltagarna menade att flertalet årsrika istället vädrar känslor och missnöjen vid organisationsmöten såsom känslan av att inte längre ha friheten till att exempelvis:

- Ligga och dra sig för att gå upp senare.
- Gå och lägga sig senare.

- Oron över vetskapen att behöva kissa oftare.
- Att få blöja trots att de inte lider av inkontinens.

Mötesplatsens betydelse

Samtalen gick över till att beskriva organisationers och mötesplatsers betydelse.

Deltagarna är av uppfattningen att man från politiskt håll inte insett organisationernas och mötesplatsernas betydelse för årsrika. Deltagarna efterlyste därför mer förståelse och stöd till organisationer och mötesplatser.

Under pandemin har organisationerna tvingats att agera med kort varsel och vara flexibla i sina lösningar. De har kunnat konstatera mötesplatsernas betydelse för årsrika och då framförallt känslan av delaktighet och tillhörighet. Det beskrevs som en dominoeffekt där delaktighet leder till tillhörighet, som leder till aktivt deltagande, som i sin tur leder till bättre hälsa. Under pandemin har upplevelsen varit att ensamma årsrika personer går ner sig psykiskt och att ensamheten tär på hälsan. Organisationerna har märkt en tyngre belastning av frågor, ångest och oro från årsrika. Flera årsrika saknar det sociala skydds nätet med bekanta som hör av sig.

Anhörigföreningen flaggade för att även anhörigvårdare tvingats ta extra stort ansvar under pandemin. Dels agerar de som anhöriga men måste hela tiden hålla sig uppdaterade och agera efter nya rekommendationer vilket sliter.

Deltagande inför beslut

Deltagarna önskade mer delaktighet och tillgänglighet inför politiska beslut och gav följande exempel:

- Vid bostadsplanering tillfrågas sällan de årsrika grupperna vad de behöver. Upplevelsen är att man från ansvarigas sida istället antar de årsrikas behov och ofta byggs det som om årsrika inte har några större behov.
- Bostadsplanering för årsrika handlar inte enbart om att underlätta för sjuka eller rörelsehindrade utan likväl för årsrika som vill/kan och behöver aktivera sig.
- Det är viktigt att årsrika personer har närhet till mötesplatser, butiker och restauranger. Det handlar i första hand inte om bekvämligheter utan om friskvård och att förebygga problem.
- Behovet är att känna tillgänglighet och tillhörighet, få ett socialt utbud, högre livskvalité och därmed ett aktivt och innehållsrikt liv.

Resor

Deltagarna beskrev vidare att tillgängligheten och delaktigheten har ökat sedan ”seniorbiljetten” infördes. Det innebär att Malmö stad erbjuder gratis kollektivtrafik till alla medborgare som fyllt 70 år och är folkbokförda i Malmö.⁵ Det har inneburit en frihet att röra sig i staden och därmed ha möjlighet till aktiva val av deltagande. Förutom tillgängligheten och delaktighet så skapar möjligheten en trygghetskänsla hos årsrika.

Organisationerna PRO och SPF har dock märkt irritation hos sina medlemmar avseende beställning av färdtjänstresor. Medlemmarna är nöjda med förarna men direkt missnöjda med beställningscentralen i Riga i Lettland. Enligt deltagarna handlar det om språkförbistringar såsom att de årsrika inte hör eller förstår vad personen i Riga svarar respektive att växelpersonalen inte

⁵ Malmö stads hemsida: <https://malmo.se/Bo-och-leva/Stod-och-omsorg/Stod-till-aldre/Seniorbiljetten---gratis-resor-med-kollektivtrafiken-till-dig-over-70-ar.html>

förstår de årsrika. Det har medfört att bilar kört fel eller anlänt på fel dag. Problematiken har bland annat uppmärksammats av PRO genom ”Rapport om färdtjänst idag”.⁶

Äldreombudsman

Anhörigföreningen gav exempel på tillgänglighetsproblem utifrån anhörigvårdarnas horisont. I grunden är man positiv till Malmö stads satsning på äldreombudsman och seniorrådgivare.

Anhörigföreningen önskar dock en större flexibilitet och bättre tillgänglighet.⁷

De beskrev att flertalet anhörigvårdare arbetar heltid och sköter mycket av anhörigvården på sin fritid. Problemet är att det råder kontorstid med begränsad öppetid vid kontakt med funktioner inom Malmö stad. Anhörigvårdare efterlyser större flexibilitet med kontakttider och tillgänglighet till funktionerna *äldreombudsman* och *seniorrådgivare*.

Anhörigföreningen påpekade det är svårt att finna funktionens kontaktuppgifter på Malmö stads hemsida. Äldreombudsman och seniorrådgivare är inte synliga på förstasidan varpå man måste söka efter uppgifterna.⁸ Väl på kontaktsidan saknas kontaktuppgifter direkt till funktionerna. Man erbjuds endast att maila till funktionsbrevlåda och telefonnummer till växel. Öppettiderna vardagar mellan 08.00- 17.00 harmonierar inte med anhörigvårdarnas behov.

Stöd till årsrika

Deltagarna efterlyste tidigare stöd till årsrika. Det handlar om vardagsfrågor som har stor betydelse för livskvalitén. Mötesdeltagarna ansåg att avgörande är att lyssna in årsrikas behov och låta årsrika delta i processer.

Deltagarna var positiva till så kallad ”fixartjänst”.

Malmö stad erbjuder ”Fixartjänst” med praktisk hjälp i hemmet för äldre och för personer med funktionsnedsättning. Det innebär att den som är 75 år eller äldre kan få hjälp av *Fixartjänst och IT-fixare* med en del praktiska saker i hemmet. Hjälpen omfattar även den som är 67 år eller äldre och är beviljad hemtjänstinsatser eller omfattas av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).⁹

Deltagarna var dock av uppfattningen att tjänsten bör erbjudas betydligt tidigare i syfte att så tidigt som möjligt ha aktiva och ”självgående” årsrika. Flera årsrika som mist eller är på väg att mista sin partner kan behöva vägledning i praktiska göromål såsom olika appar och tjänster avseende Bank-ID och autogiro. Det kan även gälla praktiska frågor såsom – vad händer med abonnemang till tidning och TV, ifall partnern som står för abonnemang faller ifrån.

Representant för *Finska seniorer* påpekade att de sedan länge önskat utökat stöd avseende språkförbistringar i vardagen. Deltagaren beskrev att det finns mellan 7000-10 000 malmöbor som är födda i Finland. Mellan 500-800 av dessa är pensionärer. På det stora hela skiljer det inte så mycket att vara åldersrik svensk eller finsk avseende kultur och leverne. Deltagaren beskrev att de sedan länge uppmärksammat problematiken att äldre finsktalande personer tappar svenska

⁶ PRO hemsida angående rapport om färdtjänst: <https://pro.se/distrikt/distrikt-skane/samorganisationer/samorganisation-malmo/pro-paverkar/centrala-pensionarsradet-cpr/rapport-om-fardtjanst-idag-2021-04-19.html>

⁷ Malmö stad hemsida, Äldreombudsman och seniorrådgivare: <https://malmo.se/Bo-och-leva/Stod-och-omsorg/Stod-till-aldre/Aldreombudsman-och-seniorradgivare.html>

⁸ Malmö stads hemsida: <https://malmo.se/>

⁹ Malmö stad hemsida: <https://malmo.se/Bo-och-leva/Stod-och-omsorg/Stod-i-hemmet/Praktisk-hjalp-i-hemmet-for-aldre-och-for-personer-med-funktionsnedsattning.html>

språket och behöver stöd i vardagen. Deltagaren påpekade att det inte behöver vara någon som är "helt finsktalande" utan att personen kan göra sig förstådd. Deltagaren önskade förbättring avseende återkoppling från Malmö stad. Malmö stad är sedan 2015 del av Finskt förvaltningsområde vilket innebär att sverigefinska malmöbor har utökade rättigheter enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Det innebär att de har rätt att använda finska vid muntliga och skriftliga kontakter med kommunen.¹⁰ Det är frågor där olika instanser borde kunna samverka tvärs över förvaltningar. Det har blivit mellanrumsfrågor som ingen verkar ta ansvar för.

Under samtalen framkom önskemål och förslag att det borde finnas utrymme för civilsamhället att kunna bidra i mötena med årsrika. Det borde finnas funktioner att fylla med exempelvis idéburet offentligt partnerskap (IOP) med olika kompletteringar i uppdraget.¹¹

Deltagarna har samlat tankar och önskemål till förbättring.

- Utöka stöd till årsrika i vardagen genom att tidigare erbjuda fixartjänst, IT-tjänst.
- Utveckla systematiskt trygghetsarbete avseende främjande och förebyggande åtgärder såsom samtal, tips och handfasta råd från kommun och exempelvis polismyndigheten.
- Utöka möjligheter för årsrika att ta del av stadens utbud genom fria resor och inträden. Det gynnar känslan av trygghet, tillgänglighet och delaktighet.
- Höj kompetensen och skapa säkrare rutiner hos transportföretag avseende beställning av färdtjänst. Språkförbistringar har skapat onödiga och återkommande problem.
- Höj kunskapsnivån hos vårdpersonal avseende årsrikas kroppar och behov.
- Undersök möjligheter att komplettera uppdrag med hjälp av civilsamhället.
- Stärk mötesplatser och organisationer för årsrika. Undersök vad dessa betyder för årsrika besökare.
- Synliggör kontaktuppgifter till seniorrådgivare på Malmö stads hemsida. Utöka även kontaktmöjligheterna avseende öppettider och direktnummer.
- Höj vårdpersonals språkkunskaper i svenska. Enligt nyhetsrapportering är det ett nationellt problem.¹²

¹⁰ Malmö stads hemsida, <https://malmo.se/Om-Malmo-stad/Politik-beslut-och-paverkan/Finskt-forvaltningsomrade.html>

¹¹ Idéburet offentligt partnerskap (IOP), <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/statsstod/riktade-vagledning/hur-kan-kommuner-finansiera-eller-anskaffa-skyddat-boende/ideburet-offentligt-partnerskap-iop/>

¹² Sveriges Radio, <https://sverigesradio.se/artikel/spaktester-infors-i-goteborg>

Dialogmöten med årsrika

Forum för demokrati och mänskliga rättigheter har haft som mål att ta del av hur årsrika malmöbor upplevt eller upplever sin situation och hur de ser på kommunens roll. Med andra ord vad kan förtroendevalda ta med sig ifrån dialogmötena. Det stod tidigt klart att det fanns utmaningar inför varje dialogmöte avseende pandemirestriktioner. Det gällde att skapa möjlighet att träffas exempelvis vid mötesplatser där samtliga kände sig bekväma genom begränsat antal personer, avstånd och rådande rekommendationer.

Med hjälp av och i samverkan med personal från förvaltningen Hälsa, -vård- och omsorg (HVOF), *avdelning för hälsa och förebyggande*, ordnades möteslokaler i olika delar av Malmö.

Forumet hade önskemål att besöka mötesplatser med olika förutsättningar såsom dess geografiska placering, målgrupper av besökare och andra eventuella utmaningar.¹³

De besökta mötesplatserna är:

- Mötesplats Träffpunkten (Ulricedal)
- Mötesplats Lyckan (Nydala)
- Mötesplats Ignis (Kirseberg)

Mötena med årsrika var mycket givande. Diskussionerna harmonierade i stort med sakområden som representanterna från de olika organisationerna lyft. Med sakområdena som grund kunde konstateras att de olika mötesplatserna har specifika utmaningar och problem. Förutom otroligt varmt bemötande från personal och årsrika så varierade samtalen alltifrån svåra och känsliga samtal till hoppfullhet, många goda skratt och förslag till förbättringar.

Mötesplatsernas betydelse

Mötesdeltagare som Forumet träffat har varit positiva till mötesplatser för årsrika. De beskrev känslan av att kunna bryta ensamheten och möjligheten att se fram emot möten, samtal och aktivering tillsammans. Flera av deltagarna betonade vikten av möjligheten att få komma till mötesplatsen kravlöst och att det inte förväntades att deltagaren behövde aktivera sig fullt ut. Enbart känslan av att få känna sig sedd och få delta i sammanhanget hade stor betydelse. Framförallt under pandemitider har det blivit tydligt och viktigt med social kontakt. Deltagarna påpekade att det inte handlar om någon slags vård. Det handlar snarare om att hitta en livskvalité och att utvecklas i områden som man inte tror sig behärska såsom exempelvis mobil och datorövningar.

De årsrika mötesdeltagarna påpekade vikten av att mötas av kunnig, trevlig och inlyssnande personal. Det är inte alltid som måendet är på topp varför det är skönt att någon möter upp och visar medmänsklighet. Mötena har resulterat i att man ser personal som vänner att lita på och kunna blotta sig för vid tunga stunder.

Personal från mötesplatserna beskrev att pandemin har spelat och fortsätter spela stor roll för årsrikas leverne, mående och hälsa. Det är tydligt att flertal mått dåligt av ensamheten i samband med restriktioner. Personer som mått dåligt under längre tid ser ofta stora hinder och hamnar ”mellan stolarna” då de inte kan eller orkar lyfta blicken och se framåt.

¹³ Malmö stads hemsida angående mötesplatser för seniorer, <https://malmo.se/motesplatserforseniorer>

Flera årsrika har få eller inga vänner kvar i livet vilket betyder att de måste söka nya vänner. Det är inte lätt att skapa nya kontakter mitt i ett sorgearbete. Det är därför viktigt att personalen är vakna för olika tecken som signalerar för att någon besökare börjar gå ner sig psykiskt. Personalen på de olika mötesplatserna har olika strategier för att skanna av besökarnas mående. Att aktivera sig med årsrika och få möjlighet att känna av mående genom samtal, kroppsspråk och vara inlyssnande är bra metoder. Vid någon mötesplats är entrédörren låst varpå besökaren ringer på en klocka. Enligt personalen kan det tyckas märkligt men har ett viktigt syfte. Det innebär att besökaren alltid möts av personal som öppnar, välkomnar och på så sätt kan ta sig tid och läsa av besökarens mående tidigt. Det har varit ett koncept som till en början kändes ovant men som har fått bra effekt då besökaren känner sig sedd, välkommen och får en chans att ge en hint om status för dagen. För personalen har entrésystemet inneburit större kunskap om besökarna såsom behov och mående.

Under samtalen med Forumet har flera årsrika önskat delge känslan av ensamhet och betydelsen av mötesplatserna. I samband med restriktionerna och isoleringen ökade känslan av tomhet, ensamhet och ångest. Det blev svårare att bryta för varje dag som gick. Ljusningen kom när mötesplatsen meddelade att de skulle börja med lunch utomhus. Det var inte självklart att söka sig tillbaka till mötesplatsen när man börjat gå ner sig psykiskt och när det tar på hälsan. Dock sökte sig deltagaren till mötesplatsen och kände snabbt hur känslan av glädje återfann sig ”det blev en mening med livet”.

Delaktighet och tillgänglighet

Slående för besöken vid de olika mötesplatserna är att besökarna inte speglar Malmös befolkning avseende det mångkulturella. Detta bekräftas av personal vid mötesplatserna som på olika sätt vid olika tillfällen försökt värva besökare med olika etnicitet. Det har även försökt ha utbyte med mötesplats som besöks av personer med olika etnicitet och kultur. Personal menade att de försökt men att det måste till andra lösningar som är hållbara över tid och inte personbundet på grund av särskilt engagemang. Personal har konstaterat att ”*något är fel*” när besökarna inte på långa vägar speglar samhället.

Personal beskrev att mötesplatserna fått möjlighet att HBTQI-certifiera sig och att det är viktigt att alla besökare ska känna sig välkomna till mötesplatserna. Personalen påpekade att mötesplatserna även tidigare var öppna för alla, men att utbildningarna tillfört ny kunskap som kan vara nog så viktigt under samtalen med årsrika personer. Öppenheten och samtal om HBTQI-frågor är inte självklart för årsrika personer. Under stor del av de årsrikas leverne har avvikande sexuell identitet varit straffbar eller setts som sjukdom.¹⁴ Personal har dock märkt att samtalen blivit alltmer öppna och att mötesplatserna kan svara upp med sin värdegrund om allas lika värde bland annat genom dekaler och budskap på väggarna.

Mötesplatsernas tillgänglighet

Tillgänglighet och delaktighet bygger inte enbart på personalens kunskap och kompetens utan även hur pass tillgänglig mötesplatsen är. Mötesplatserna har olika utmaningar för att locka årsrika till besök. Exempelvis upplevs mötesplatsen Träffpunkten (Ulricedal) besvärlig att ta sig till via kollektivtrafik då närmsta busshållplats nås genom ca 10 minuters promenad.

¹⁴ RFSU hemsida. <https://www.rfsu.se/vad-vi-gor/i-sverige/debattartiklar-om-svensk-sexualpolitik/2009/30-ar-sedan-homosexualitet-slutade-vara-en-sjukdom-i-sverige-aftonbladet/>

Enligt personal vid mötesplatsen innebär det att flertalet äldre drar sig från besök på mötesplatsen. I dessa situationer hjälper det inte att årsrika kan förflytta sig fritt med kollektivmedel. Mötesplats Ignis (Kirseberg) ser också nedgång av besökare med anledning av att parkeringsplatserna belagts med parkeringsavgift. Även här är hållplatsen för kollektivtrafik belägen en bit bort. De årsrika besökarna var av uppfattningen att transport och parkeringsmöjligheter vid mötesplatser är viktiga för att upprätthålla en levande mötesplats. Besökarna har föreslagit att det borde finnas fria parkeringsmöjligheter så länge mötesplatsen har öppet.

Personal och deltagare vid mötesplatser har haft flera samtal om hur man kan öka tillgängligheten för besökarna. Mötesplats Träffpunkten med sämre möjlighet till kollektivtransport beskrev att de tidigare hade tillgång till 8-personsbil (minibuss) vilket underlättade betydligt. Det fanns möjlighet att hämta och lämna personer som annars hade svårt att besöka mötesplatsen. Det fanns möjligheter att aktivera besökarna med exempelvis mindre utflykter såsom Öresunds Funkis eller besöka andra delar av staden. Minibussen sågs som ett bra komplement till den uteblivna tillgängligheten med lokaltrafik. Mötesplatsen har inte längre tillgång till annat transportmedel vilket beskurit mötesplatsens tillgänglighet och flexibilitet betydligt. Ifall mötesplatsen exempelvis ska ordna med utflykt via lokaltrafik innebär det promenad – buss-tåg vilket inte är hållbart i längden.

Delaktighet

Mötesplatserna betyder mer än gott bemötande, medmänsklighet och den sociala närvaron. Flera mötesdeltagare lyfter möjligheten till att utveckla sig som människa. Mötesdeltagare beskrev att det är lätt att känna sig mindre värd som årsrik. Från att man varit aktiv i arbetslivet till att från en dag till en annan inte vara efterfrågad eller saknad. Det blir ett annat liv och det är lätt att känna sig som ”inte behövd och numera en belastning”. Denna tomhet möter mötesplatserna upp genom att uppmana och utmana till att delta i aktiviteter. Mötesplatsernas aktiviteter bygger mycket på att utvecklas och följa med i samtiden. Det kan vara allt från pyssel, fritidsaktiviteter, frågesporter, tävlingar, dans och kurser. Aktiviteterna har blivit viktiga för årsrika och är ett sätt att hålla kropp och hjärna i trim.

Samtalsämnen som ofta tas upp handlar om att följa med i utvecklingen av dator- och mobilkunskap för att klara samhällskontakter. Enligt personalen är det samtalsämnen som väcker känslor av glädje, frustration, ångest och nyfikenhet. Flera årsrika beskrev känslan av ångest och känslan av dumhet då man inte förstod eller klarade av hantering av mobil eller dator. Det är provocerande och frustrerande att kommun, myndigheter och banker tar för givet att kontaktvägarna numera ska gå via nätet. Det krävs ibland inloggningar och bank-ID för att komma i kontakt med myndigheter och handläggare. Flera deltagare ansåg att övergången till datorsamhället gått för fort då flera årsrika aldrig har arbetat med datorer. Att då bli hänvisad till en länk för att få information kan innebära rejäla hinder för den oinvidige. Det fanns dock samtidigt årsrika som prisade den snabba utvecklingen. Forumet mötte grupper av årsrika som med stor nyfikenhet utvidgat sitt sociala liv via nätforum. De ansåg att bankärenden och myndighetsärenden fungerade smidigt över nätet.

Personal vid mötesplatserna bekräftade de olika känslorna och möter ofta samtalen. Mötesplatserna anordnar dator och mobilkurser och försöker bistå i möjligaste mån. Den dagliga kontakten med kommun och myndigheter bygger på att söka upp hemsidor och länka sig vidare. Gäller det privata ärenden krävs inloggningar och bank-ID. Det är en tillgänglig och

delaktighetsfråga där årsrika som inte klarar hanteringen snabbt hamnar i så kallat digitalt utanförskap.

Stöd i vardagen

Malmö stad erbjuder ”Fixartjänst” med praktisk hjälp i hemmet för äldre och för personer med funktionsnedsättning. Det innebär att den som är 75 år eller äldre kan få hjälp av *Fixartjänst och IT-fixare* med en del praktiska saker i hemmet. Hjälpen omfattar även den som är 67 år eller äldre och är beviljad hemtjänstinsatser eller omfattas av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).¹⁵ De årsrika som Forumet samtalat med är mycket positiva till erbjudandet men efterfrågade betydligt tidigare insatser. De beskrev att detta har påpekats vid olika möten och sammanhang. De menade att det finns vinster för samtliga parter att erbjuda, identifiera, utbilda och följa upp årsrika så tidigt som möjligt.

Årsrika och personal vid mötesplatser påpekade att det tidigare fanns ”*parkvandrare*” som arbetade uppsökande för att nå ensamma årsrika. Parkvandrarna fungerade som ett filter eller inslussning där det gällde att bygga upp förtroende och tillit till årsrika med syfte att få in ensamma personer i gemenskap. Parkvandrarna kunde exempelvis få tips från hemtjänsten om ensamma personer där varningsklockor signalerade om ohälsa, ensamhet och tristess. Personalen ansåg att med erfarenhet av pandemin hade konceptet med parkvandrare eventuellt varit ett vinnande koncept. Vinsten hade varit att tidigt nå personer som kommit in i negativ spiral avseende känslan av delaktighet.

Årsrika på de olika mötesplatserna beskrev olika sätt att hålla koll och rå om varandra. Det var alltifrån kontakter över sociala media till överenskommelser om att höra av sig ifall någon uteblir. Man gjorde olika överenskommelser.

Känslan av trygghet och otrygghet

De årsrika deltagarna har under samtalen beskrivit att känslan av trygghet och otrygghet är vida begrepp som är svåra att sätta fingret på. Känslan och upplevelsen kan påverkas efter händelser eller vad som förmedlas i media. Några deltagare beskrev att de inte tidigare har reflekterat över trygghetskänslan. Det har dock ändrats över pandemitiden då oron krupit närmare och att man känt olust i olika sammanhang. Deltagarna spekulerade i ifall det innan pandemin var ett annat flöde av människor som var ute och rörde sig, emedan man numera kan känna sig ensam och mer utsatt. Deltagarna beskrev att man funderar mer i sin ensamhet och därav känner sig mer sårbar, trots att statistiken talar emot.

Andra årsrika påpekade att miljön i området betyder mycket utifrån känslan av trygghet. Ett par årsrika påpekade att de deltagit i flertal möten där kommunen önskat synpunkter om närmiljön i syfte att förbättra. De årsrika har medverkat vid flera tillfällen men inte märkt av någon uppföljning. De årsrikas påpekanden och förslag har ofta berört omgivningar som uppfattas som otrygga på grund av dålig belysning eller alltför mörka eller insynsskyddade zoner. Exempelvis har det lämnats synpunkter på belysning i parkmiljö i närheten av mötesplatsen Träffpunkten. Parken är mörklagd under höst och vinter vilket skapar olustkänsla och gör att

¹⁵ Malmö stads hemsida, <https://malmo.se/Bo-och-leva/Stod-och-omsorg/Stod-i-hemmet/Praktisk-hjalp-i-hemmet-for-aldre-och-for-personer-med-funktionsnedsattning.html>

man inte besöker parken. Synpunkter har lämnats återkommande då kommunen kallat till möten, dock utan resultat.

Mötesdeltagare påpekade att kommunen ofta koncentrerar sig på att lysa upp tunnlar vilket blir kontrast till resten av gatan som upplevs som mörklagd. Andra ansåg att ljuszonerna inte går in i varandra varför det upplevs som väldigt mörkt mellan ljuspunkterna. Mötesdeltagarna menade att känslan av otrygghet blir större under promenaden före och efter tunnelpassagen.

Årsrika som utgår från mer centrala mötesplatser såsom mötesplats Lyckan (Nydala) beskrev obehag av ungdomar eller obehöriga som rör sig i trappuppgångar och i närområdet. Personerna har aldrig agerat hotfullt eller på annat sätt uppträtt illa utan det bygger på känslan av att kunna bli utsatt. De årsrika diskuterade hur man skulle kunna närma sig ungdomarna och kanske kunna finna nyfikenhet av varandra istället för att känna olust. Mötesplatsen har en mötesplats för unga en liten bit ifrån och därför möjlighet att knyta kontakt.

Flera årsrika beskrev olustkänslan av att bli utsatt av bedragare. Tidigare varnade man för försäljare som rörde sig i området, sen har det handlat om falska vårdgivare som utger sig komma från kommunen. Det senaste är att bli lurad över telefon och internet. Mötesdeltagarna menade att det är svårt att sälla och prioritera inflödet. Det är viktigt att få information och fakta samt konkreta och handfasta tips från polisen. - *Säger polisen att man inte ska öppna eller bara slänga på luren så gör man det.*

Flera av deltagarna var irriterade över att man inte längre möter fotpatrullerande poliser eller sällan ser poliser i området. Tidigare kunde poliserna stanna till och prata med näringsidkare och allmänhet. Numera sitter de i bilarna och verkar alltid vara på väg mot nya uppdrag. Det blir aldrig någon ögonkontakt eller samtal. Även ifall det inte påverkar statistiken av brott så är det en trygghetskänsla att veta att det finns polis eller väktare som har ansvar för närområdet.

Deltagarna från olika mötesplatser har samlat tankar och önskemål till förbättring.

- Satsa på mötesplatser i olika former. De är viktiga och fyller dagarna för många årsrika genom tillfälle till social närvaro och känslan av delaktighet.
- Mötesplatserna har olika behov och behöver därför olika lösningar för att skapa förutsättningar för tillgänglighet och deltagande såsom transporter och parkeringsmöjligheter.
- Utveckla förebyggande arbete med stöd till årsrika i vardagen såsom IT-fixare, fixartjänst och parkvandrare.
- Lyssna in de årsrikas åsikter, ta dem på allvar och återkoppla resultat. Kommunen har flera gånger önskat deltagande och åsikter utan att åtgärda eller återkoppla.
- Fria kollektiva resor inom kommunen har inneburit större möjligheter till att ta del av staden och känna sig delaktig.
- Utöka antalet lokalpoliser, väktare eller trygghetsvärdar som känner ansvar för närområdet.

- Skapa förutsättningar för utbyte med föreningar och unga i områdena.

Forumets slutsats

Mötena med årsrika, personal på mötesplatser och representanter för organisationer har varit lärorikt och givande. Även ifall deltagarna inte på något vis kan vara talespersoner för den stora massan av årsrika så har mötena varit betydelsefulla. Deltagarna har utifrån sin horisont beskrivit känslor, erfarenheter och tankar som utgår ifrån individen.

Deltagarna tillhör den grupp årsrika som har möjlighet till eget boende, leva ett aktivt liv och röra sig tämligen obehindrat i samhället. *Forumet* har medvetet valt att rikta in sig på denna grupp i syfte att identifiera områden där årsrika, med rätt tillgänglighet, har möjlighet att delta aktivt.

Dialogmötena har spänt över flera sakområden såsom trygghetsfrågor, delaktighet, tillgänglighet, kompetens, stöd i vardagen och samordning. Trots att sakfrågorna i sig är komplexa så fanns återkommande diskussionspunkter där Forumet ser möjligheter till utveckling.

- *Årsrikas erfarenhet*
Utveckla system där årsrikas erfarenhet tas tillvara vid planering av exempelvis boenden och mötesplatser.
- *Resor*
Samtliga deltagare har varit positiva till fria resor med kollektivtrafik i kommunen. Önskemål fanns om att utöka tiden och komplettera med aktiviteter. Kritik riktades angående färdtjänst och då framförallt bokning av taxiresor då växeln är bemannad utomlands. På grund av språkförbistring har flertal beställningar blivit fel.
- *Mötesplatsers betydelse.*
Undersök och analysera för att utveckla mötesplatsernas betydelse. Vad har mötesplatsen betytt under pandemin och vad kan man utveckla?
- *Spegla samhället*
Utveckla möjligheter att intressera besökare som speglar Malmös befolkning.
- *Stöd i vardagen*
Flertal årsrika ansåg att kommunens stöd för vardagen är bra men att det bör sättas in betydligt tidigare. Utveckla arbetet med främjande, förebyggande samt att identifiera stöd inom exempelvis trygghet, IT, fallolyckor.
- *Involvera civilsamhället*
Organisationer, personal och årsrika signalerade för att samverkan med civilsamhället bör skapa utvecklingsmöjligheter på flera plan.
- *Förbättra språkkunskaper*

Höj vårdpersonalens språkkunskaper i svenska. Från och med den 1 januari 2022 erbjuder Skolverket olika insatser för att förbättra svenskan hos personal inom äldreomsorgen.¹⁶

Vidare arbete

Forum för demokrati och mänskliga rättigheter fortsätter sitt arbete utifrån det syfte och mål som är satt för dess arbete. Fler rapporter kommer att tas fram för att delge vad som framkommer vid dialogmöten. Syftet med rapporterna är att berörda nämnder använder dessa som underlag i sitt utvecklingsarbete.

¹⁶ Skolverkets hemsida, <https://www.skolverket.se/skolutveckling/anordna-och-administrera-utbildning/anordna-utbildning-inom-vuxenutbildningen/spraktraning-for-anstalda/spraktraning-for-anstalda-inom-aldreomsorgen>

